

L'opinione

Pesare sos figios in sardu: una richesa pro cras - De Pepe Coròngiu.

Faeddare in sardu a sos figios? A si podet? E comente si faghet? E a cumbenit? Faghimus male a sos pipios e los istrubbamus pro imparare s'italianu e s'inglesu? Ma no est mègius chi l'imparent in iscola? O in carrera? Sunt custas unas cantas pregontas chi intendo semper cando arresono a fùrriu de custu tema d'ìligu. In capas petzi in Itàlia, e duncas in Sardigna, b'est custu livellu de non connoschèntzia isparghinada subra sa chistione de su bilinguismu e su multilinguismu in domo. Cale chi siat sa limba chi pertocat. Ca deghinas de annos, si non sèculos, de disinformatzione organizada subra sa limba, e sas limbas, ant fatu a manera chi una faina simple e deghile, l'apant bortulada in una curiosidade de istrambecos. In unu betze machimine. E su monolinguisimu, chi est una privatzione de pluralidades, unu mutzamentu de possibilidades, sighit a binchere. Comente nàrrere, in matematica, chi unu si balet prus de duos. Un'isciollòriu.

In realidade a faeddare su sardu in domo non bi cheret nudda (si unu est cumbintu e bidet sa limba nostra a manera normale) e damus un'agiudu a sos pitzinnos pro èssere prus abbistos pro su mundu de cras. Eja, pròpiu gasi. Non bi creides? Ca bos ant amalesadu cun s'italianu pomposu de sas iscolas e de sa televisione. E mesches cun sa mentalidade chi nde protzedit. Si unu pipiu leat s'avesu de faeddare in domo prus de una limba, narrant sos iscientziados chi ant isprobigadu custu problema in su mundu, isvilupat unu muntone de facultades chi su pipiu monolingue no at. Naramus sa beridade: no est chi chie manigiat duas limbas, a paridade de cunditzione, siat prus intelligente de unu monolingue, custu no. Ma de seguru, a bisu de sa sièntzia informada, custos pitzinnos ant unu cherbeddu prus prontu e lascu, chi si rendet mègius a sos bisòngios e a sas netzessidades de sa vida, chi resessit a colare in argumentos diferentes de sighidu e leat detzisiones prus a sa lestra. E in prus resessit mègius a imparare àteras limbas. Lu proant finas totu sos avèrguos de laboratòriu chi at fatu, pro nàrrere, sa professora Antonella Sorace in s'universidade de Edimburgu, una de sas mannas in Europa in custu campu.

"Ma tue mi ses narende - m'at naradu una bia unu seniore in un'addòviu in Fonne - chi si deo li faeddo in sardu a sa criadura, podet imparare mègius s'inglesu?" Eja, l'apo torrado deo, non ca so unu talebanu de sa limba sarda, ma ca leghende sa literadura internatzionale resurtat cussu. E sigomente sos iscientziados a sa sèria non faghent ideologias, nen natzionalistas italianas nen natzionalitàrias sardas, finas sas limbas minores, o comente lis narrant in Itàlia pro los isminorigare sos "dialetti", faghent a sa retentiva de su criu sa matessi faina. E duncas, m'at naradu su fulanu, pro ite nos ant cumbintu a s'imbesse pro totu custos annos narende chi su sardu podiat istrubbare a s'annestru in italianu? Proite nos ant postu in conca, de gosi o de gasi, chi su sardu fiat "grezu" e non serbiat a nudda? Antzis ca faghiat dannu, sende chi fiat una limba de "regressione" chi nos faghiat torrare in segus?

Sa resposta no est fàtzile ca s'arriscat, in una sotziedade cunformìstica e pagu informada comente sa nostra, de colare pro estremistas finas a nàrrere una beridade simple. E b'est su perìgulu chi si naras custa beridade ti leent finas pro unu fissadu istenteriadu chi est chirchende sos rastros de cale chi siat imbentu de cumplotu marxista-giudàicu-catòlicu-fascista-istatalista contra a sa limba sarda. In capas però

sa beridade, nessi sa chi bido deo, est chi totu su chi s'ischit subra sa limba in Sardigna est farsu. Totu o belle totu. E chi calicunu, prus de calicunu, s'est faddidu. E at minimadu sas possibilidades de sos cherbeddos de unu muntone de sardos faghende unu gastu mannu a s'economia chi, oe prus de eris, protzedid finas dae sos imbentos de sas persone singulas.

Finas s'idea de sa limba sarda chi nd'est essida foras de istudios chi sunt addurados tempos e tempòrios e chi ant fatu a manera chi esseret pintada, non che a una normale famiglia de dialetos in chirca de una limba-bandera, ma comente una limba ispeziale-curiosa ogetu de istudios sena fines, antiga, serente prus de àteras a su latinu, partzida comente àteras mai, privada de tèrmine cultos, ischitzofrènica intre cabu de susu e cabu de suta, e àteros pecos de inferru. Totus ischires pesados e academizados foras de cale chi siat averguada de sièntzia. Ma prus e prus cust'idea maca chi non tocat a lis faeddare in sardu a sos pipios, pro no istrubbare s'annestru linguìsticu de sa limba natzionale italiana. Unu pessu macu e ignorante chi però est devènnidu, in sos annos, unu sentidu comunu.

E in cantos sunt abarrados trampados? Sende chi professores e professoras illustres finas de sas universades nostras, mai ant dadu avisu de custu perigulu. Sende chi in sos giornales non si nde leghet mai. Mai sos intelletuales italianistas de Sardigna ant inditadu sa poberesia de su monolinguisu italianu. E semper però sos pecos de su natzionalismu linguìsticu sardu (semper chi siat mai esistidu e apat tentu ampramanu). E antzis, cando b'at istadu possibilidades de frimmare cuddos bator macos generosos chi cheriant su bilinguisu ufiziale e cheriant sarvare sa limba sarda (inghitzende dae sos Annos Setanta), non petzi lis ant fatu mancare s'agiudu, ma mesches lis ant fatu su caminu punta a susu collonende su logu cun tzarras, fumatzos e nèulas de argumentos faddidos. E cantos de sos amparadores de sa limba los ant crètidos a custos e los ant cassados a su latzu? Galu oe nde bidimus e nde pranghimus sos dannos fascados comente sunt a ogros de sos pregiuditziuos de cultura domina dora tantu chi bident s'inimigu non in s'intelletuale monolinguì sta, ma in cumpàngiuchi gherra semper e cando pro su sardu.

Sende chi su logu "linguìsticu" est semper prus isperditziende, pro ite non b'at una rebellia de sa "Cultura" in Sardigna? Pro ite sa limba sarda si balet azigu azigu? Mi pregonto deo: ma no est comente pro sas costeras cugutzadas de tzimentu? No est comente pro sas siendas archeològicas ismentigadas e apetigadas? No est comente pro su paesàgiu de defensare? No, mi paret, pro ite reatzione forte de ambientes culturales non bi nd'at mai. O pagas. E custos intelletuales dannàrgios chi sighet a ispèrdere, no ant pagadu e no ant a pagare mai.

Ma a tempos de custa crisi e de su degollu de totu su chi amus crètidu se guru, ite nos abarrat? Ite nos addurat? In ite depimus pònnera aficu pro s'educatzione de sos figios nostros? Deo creo mesches in su multilinguisu ca s'impreu de paritzas limbas - movende dae sa nostra sena sa cale nois non esistimus - iscàmpiat su cherbeddu de sos crios e los amàniat a una realidade tosta e cumplicada, sa de su mundu a dies de oe, a sa cale ant a dèpere parare fronte. Ogni pitzinnu, de cada cundizione sotziale, deo creo, diat dèpere tènnere su deretu de connòschere e istudiare in iscola nessi tres limbas, si non prus. Ricu, de sa classe mesana o pòberu chi siat (semper de prus a dolu mannu in Sardigna), pro chistiones de democratzia. Imbetzes oe in Itàlia, e duncas in Sardigna, in nùmene de su totem de su monolinguisu italianista ant sufridu e sufrint sas limbas locales comente cuddas de comunicatzione internazionale chi, nointames su dinari gastadu, nemos imparat. S'inimigu est su matessi: sa religione de su monolinguisu "isterico", comente narat su linguista Bolognesi. Duncas s'annestru de sas limbas istràngias e sa defensa de sas limbas locales ant un'inimigu a cumone. E custu diat bastare pro fàghere un'alliàntzia.

Ma pro s'inglesu e pro sas àteras limbas bi cheret dinare. Su sardu intames podet èssere finas a indonu. Una richesa chi mancarì tenimus in famiglia e no istrinamus a

sos fìgios nostros. E no est beru chi si unu, o una, chi non lu connoschet bene non lu podet faeddare a sos fìgios. Proas iscientìficas fatas in paritzos logos e cunditziones ant mustradu chi sos pipios sunt finas "reguladores" de sas limbas e, duncas, currègent sas faddinas de sas mamas.

Duncas, si podet fàghere. Lu podimus fàghere. Su pipiu nde balàngiat de seguru e, forsis, diant pòdere balangiare finas sas mamas. Non sunt issas, difatis, sas fèminas chi las ant custrintas pro primas a faeddare in italianu ca depiant essere belligheddas, allichididas, educadas e "carine" finas prus de sos mascros? Non sunt istadas issas sas primas a rùere vùtimas de custa cundizione detzidida dae sos mascros de poderiu? Diat èssere bellu meda e de agradu si sas fèminas esserent comintzadu a si furriare. Totu sas rebellias comintzant dae domo.

Una limba chi non faeddamus a sos fìgios, non la podimus pedire posca a òbligu dae s'iscola de s'istadu. O, semper e cando, deghet prus pagu, si puru b'at resones su matessi. Tocat a nàrrere, però chi custa rebellia no est de pretèndere, ma forsis petzi de punnare ca, comente narat su sotziòlogu Mongili, est a manera pròpia una cundizione, non unu sèberu liberu. E tocat de respetare sa difficultade de chie si siat. Ca nos ant custrintu, nos ant fatu birgongiare. Nos ant caratzadu e umiliadu in s'ànimu fungudu. A nde torrare a essire dae custu ispèrrumu no est fàtzile ca nos depimus, a carchi manera, fàghere male a nois matessi. A nos indùghere a mudare.

Ma, mamas e babbos sardos chi mirades a su mundu, bos potzo assicurare, pro chi l'apo bìvidu deo in pessone, chi, cando figiu bostru contòniat a domo e bos contat in sardu su chi at fatu in iscola in inglesu, o in frantzesu, o in tzinesu, non b'at prètziu. Ischides chi est creschende bene, aprontende sas armas pro gherrare in su mundu. Che a sardu abbistu e liberu.

Da: <http://www.sardegna democratica.it/culture/pesare-sos-fijos-in-sardu-una-richesa-pro-cras-1.26535>

20-03-12.

[U.R.N. Sardinnya ONLINE – Nazionalisti Sardi](#)

www.sanazione.eu

urn.mediterraneo@gmail.com